

MIRJAMI HAIMELIN JA SATU RÄMÖ

Kynä
kynä
nä

KAIKKI

TÄRKEÄ

KIRJOITTAMISESTA

tuuma

Sisällys

LUKIJALLE	10
Kiitokset.....	13
LUKU 1 MOTIVAATIO	15
<i>Satu Rämö</i>	
Mistä motivaatio kirjoittamiseen?.....	17
Löydä oma sisäinen syysi.....	18
Pakota itsellesi motivaatio.....	20
Toimittaja: sisäisen motivaation viisi porkkanaa.....	21
Pidä mielessä se, mitä haluat.....	22
<i>Toimittaja, kirjailija Annukka Oksanen</i>	24
LUKU 2 INSPIRAATIO	29
<i>Mirjami Haimelin</i>	
Kolme pitkospuuta inspiraatioon.....	31
Utelias mieli tuuppii eteenpäin.....	33
Kymmenen askelta kohti inspiraatiota.....	35
Tunnista hyvät aiheet ja tekstit.....	37
Inspiraatio on työtä ja leikkiä.....	40
Lue paljon, ja vielä vähän lisää.....	42
<i>Kirjailija, viestintäyrittäjä Anna-Kaari Hakkarainen</i>	46
Anna-Kaari Hakkaraisen inspiroitumismetodit.....	50
Hyväksi havaittuja inspiraationlähteitä.....	52
LUKU 3 TAUSTATYÖ	55
<i>Mirjami Haimelin</i>	
Rohkeasti ja tarkoituksenmukaisesti.....	58
Viisi periaatetta taustatyön tekoon.....	60
Etsi kaikkialta.....	62
Tärpit fiksuun tiedonhakuun.....	65
Puhu, kysele ja keskustele.....	68
Vinkit onnistuneeseen haastatteluun.....	69

Asia kerrallaan.....	74
Rakenne syntyy lapiomalla.....	76
Esimerkkejä tekstin rakennemalleista.....	78
Erään artikkelin anatomia	79
<i>Kirjailija Kjell Westö</i>	80
LUKU 4 LUKIJA	85
<i>Mirjami Haimelin</i>	
Kaiken takana on lukija.....	87
Mitä lukijasta sitten pitäisi tietää?.....	89
Lukijan perspektiivi on erilainen kuin omasi.....	92
Vain kiinnostava kiinnostaa.....	93
Mihin niitä omia tekstejään voi työntää?.....	95
Tekisinkö omakustanteen?.....	97
<i>Muusikko Mikko ”Pyhimys” Kuoppala</i>	98
LUKU 5 ALOITTAMINEN	105
<i>Satu Rämö</i>	
Vaikea, vaikeampi, aloitus.....	107
Kirjoittamisen alku: ainoa tapa on aloittaa.....	109
Seitsemän vinkkiä aloittamiseen.....	112
Tekstin alku: kidnappaa lukija	114
Seitsemän vinkkiä napakkaan otsikkoon ja ingressiin.....	120
Ammattilaisten omat suosikkialoitukset.....	121
<i>Kirjailija Juha Itkonen</i>	124
LUKU 6 RAAKA TYÖ	129
<i>Satu Rämö</i>	
Ajattele kirjoittamista appelsiininä.....	132
Ajattele ja kirjoita yhtä aikaa.....	133
Väitä, väitä vastaan, perustelee.....	135
Tekstilaji ja pituus auttavat eteenpäin.....	137
Hetkeä ennen kirjoittamista.....	140
Pilko elefantti osiin.....	141
Tee itsellesi kirjoitussuunnitelma.....	143
Keskity hyvään lopetukseen.....	146
<i>Kirjailija, toimittaja, viestintäyrittäjä Riku Rantala</i>	148

LUKU 7 OMA ÄÄNI OMA.....153

Satu Rämö

Oma tyyli ei synny, se rakennetaan.....	155
Löydä oma tyyli.....	158
Kielen tyylikeinot.....	160
Tone of voice – työkalu oman äänen vahvistamiseen.....	165
<i>Kirjailija Anna-Leena Härkönen.....</i>	<i>166</i>

LUKU 8 USKALLUS.....171

Mirjami Haimelin

Entä jos et pelkäisi?.....	173
Ole rehellinen lukijalle ja itsellesi.....	176
Nolottaako oma teksti?.....	180
Uskalla valita.....	181
Valitse formaattisi.....	183
<i>Vastuullisuusviestinnän asiantuntija Maria Ruuska.....</i>	<i>186</i>
Uskalla osallistua.....	191
<i>Kirjailija, tiedetoimittaja Tiina Raevaara.....</i>	<i>192</i>

LUKU 9 USKOTTAVUUS.....197

Satu Rämö

Uskottavuuden kolme palikkaa.....	199
Pathos, ethos, logos. Check!.....	202
Uskottavuus koetuksella.....	203
Huolla kielesi kuntoon.....	205
<i>Käsikirjoittaja Laura Suhonen.....</i>	<i>208</i>

LUKU 10 BLOKKI JA FLOW.....215

Mirjami Haimelin

Jokaisella on blokkinsa.....	217
Kun oma mieli tekee temput.....	219
Kun elämä ottaa niskalengin.....	223
Kirjoittajan tunnetaidot.....	225
Kun komppi laahaa – kymmenen kohdan ensiapu.....	228
Yhtäkkiä kaikki sujuu.....	231
Miltä flow tuntuu?.....	235
<i>Kirjailija, teatterintekijä Saara Turunen.....</i>	<i>236</i>

LUKU 11 PALAUTE	243
<i>Satu Rämö</i>	
Palaute on osa kirjoitusprosessia.....	245
Tasokas palaute parantaa tekstiä.....	246
7 + 5 tärkeää asiaa palautteesta.....	253
Palaute valmiista tekstistä.....	256
Editointi on osa kirjoittamista.....	260
Ennakkoesityksen ABC	263
LUKU 12 ETEENPÄIN	265
<i>Mirjami Haimelin</i>	
Kirjoittaja, aina kesken.....	267
Mitä, missä, miten?.....	270
Kirjoittajan paikat.....	273
Löydä heimosi.....	275
Kirjoittajan työkalut.....	277
Lopuksi kohota malja.....	279
<i>Kirjailija, äidinkielen opettaja Tommi Kinnunen</i>	280
Kurkistuksia Tommi Kinnusen tekstien taakse.....	283
LUKU 13 ME KIRJOITAJINA	287
<i>Mirjami Haimelin ja Satu Rämö</i>	
Mirjami: Sisältösuunnittelijan työ.....	288
Näin kirjoitat digiin.....	292
Satu: Kirjailijan työ.....	296
Näin kirjoitat romaanin	301
LUE LISÄÄ!	303
LÄHTEET	306

LUKIJALLE

Kuvittele, että heräät siihen, kun joku koputtaa ikkunaasi. Joka aamu.

Tämä oli todellisuutta vielä 1950-luvulla monissa brittiläisissä teollisuuskaupungeissa. Ikkunankoputtajat kiersivät aamuvarhaisella kolkuttamassa ikkunoihin aamuherätyksen merkiksi. Kun herätyskellot sitten yleistyivät ja halpenivat, ammatti vaipui unholaan.

Kirjoittaminen ei sen sijaan ole vaipumassa mihinkään. Päinvastoin: melkein kaikki meistä kirjoittavat jotain, osa innokkaammin ja osa vastahankaisemmin. Työelämässä kirjoittamisesta on tullut yhä keskeisempi taito: on vaikea keksiä ammatteja, joissa sitä ei kerta kaikkiaan tarvittaisi. Tekstien avulla johdetaan, tutkitaan, autetaan, myydään, inspiroidaan, opastetaan, lohdutetaan, vakuutetaan, viihdytetään, välitetään tietoa, ajetaan muutosta ja ratkaistaan ongelmia.

Kirjoittaminen on tärkeä tapa osallistua, olla mukana ja vaikuttaa. Oikeastaan kirjoittaminen onkin tavattoman arkipäiväinen, sitkeä ja taipuisa ilmiö. Todellinen sveitsiläinen linkkari.

Vaikka kirjoittamiselle on yhteiskunnan ja teknologian kehityksiä myötä auennut yhä uusia väyliä, yksi asia ei ole muuttunut. Yhä edelleen kirjoittaminen tuottaa elämyksiä, lohtua ja nautintoa, ja sen avulla voi luoda yhteyksiä toisiin ihmisiin aikojen ja välimatkojen päähän. Kirjoittaminen on monille tärkeä ja rakas ajattelun ja ajatusten-vaihdon muoto.

— — —

Haastattelemamme kirjailija **Saara Turusen** *Sivuhenkilö*-romaanissa todetaan, että ”kirjoittamisesta kirjoittaminen on epäkiinnostavinta ja vieraantuneinta, mitä voi olla”. Päähenkilö sanoo: ”Tulee kirjoittaa oikeista ihmisistä, siivoojista, metsureista ja ojanakaivajista.”

Olemme täysin samaa mieltä. Maailma ei kaipaa enää yhtään riiviä lässytystä.

Sitä paitsi kirjoittamisesta on vaikea kirjoittaa. Siinä ajautuu väkisin metatasolle, jolla liikuskelu on samanlaista kuin heikoilla jäillä. Aina kun yrittää yleistää tai vetää johtopäätöksiä, jää risahtaa.

Kirjoittamisen taitoon tuntuu liittyvän vain vähän täysin vedenpitäviä, kiistattomia faktoja, sillä jokaisella meistä on omat kokemuksemme, keinomme ja konstimme.

Tästä huolimatta yhden asian suhteen uskomme ei ole horjunut: jokainen voi kehittyä. Jokainen voi kiivetä omia tikapuitaan ylemmäs. Sellaista kirjoittajaa ei ole, joka olisi kaikin tavoin valmis.

Viime vuosina olemme löytäneet itsemme kerta toisensa jälkeen keskusteluista, joissa puhutaan kirjoittamisesta. Ja siitä todella puhutaan, samanlaisella äänensävyllä kuin puhutaan politiikasta, mutkikkaista ihmissuhteista tai siitä, millainen suklaa on parasta. Aihe ei ole yhdentekevä, vaan se saa pulssin kiihtymään ja silmät kapenemaan. Ja pian jo kaivellaankin muistoja muinaisilta äidinkielen tunneilta. Ihan kuin kirjoittamisella olisi... väliä?

— — —

Halusimme tehdä kirjan, joka inspiroi, kannustaa ja tuuppii eteenpäin kaikenlaisia kirjoittajia. Ymmärrämme hyvin kirjoittamisen tuskan, sillä olemme monet kerrat poteneet itse siihen liittyvää sietämättömyyttä epävarmuutta ja räpiköineet tismalleen samoissa liemissä kuin kaikki muutkin. Toisaalta olemme myös kerta toisensa jälkeen todistaneet, että vaikeista vaiheista pääsee eteenpäin. Ei välttämättä kovin tyylipuhtaasti, mutta pääseepähän kuitenkin.

Kirjoittamista koskeva puhe tuntuu olevan usein ylimaallisen suurellista. Ihan kuin tekstit vain jotenkin syntyisivät, ihan itsestään, ja kirjoittaminen olisi jokin mystinen taito, joka ihmisellä joko on tai ei ole. Tai sitten puhe kääntyy pilkkusääntöihin ja typistyy tekniseen oikeinkirjoituksella knoppailuun. Nämäkin näkökulmat ovat joskus tarpeellisia, mutta me huomasimme viihtyvämme parhaiten niiden välimaastossa.

Haluamme avata ja valottaa tässä kirjassa ennen kaikkea kirjoittamisen prosessia ja sen moninaisia työnteon vaiheita sekä jakaa ammattilaisten hyödyllisiksi kokemia vinkkejä. Olemme iloisia, että saimme kirjaan mukaan hyvin erilaisten kirjoittajien ääniä toimittajista bestseller-kirjailijoihin. Se osoittaa, kuinka erilaisilla areenoilla kirjoittamista tarvitaan ja kuinka jokainen tekee sitä ihan omalla tavallaan.

Tämä kirja on toinen, uudistettu painos. Ensimmäisestä, loppuunmyydyistä Kynä-kirjaparista saimme mieltä lämmittäviä palautteita

lukijoilta. Yksi mieleenpainuvimmista palautteista tuli Äidinkielen opettajien liiton Virke-lehdeltä (1/2021):

”Haimelinin ja Rämön teosta voisi sellaisenaan hyödyntää uuden opetussuunnitelman kirjoittamismoduulien oppimateriaalina - vähintäänkin moduuleissa luettavana tietokirjana. Teos on kiinnostava ja helppolukuinen, mutta mikä tärkeintä myös innostava ja kannustava. Monipuoliset tehtävät ohjaavat, kirjoitustekniikan kehittämisen lisäksi, refleктоimaan omaa kirjoittamista ja siihen liittyviä asenteita. Erityiskiitoksen ansaitsee tekijöiden havainnollinen tyyli kirjoittaa.”

Päivitimme kirjan kauttaaltaan ja lisäsimme osiot aiheista, jotka koimme tärkeiksi ja joita meiltä palautteissa toivottiin. Tässä uudistuksessa painoksessa käsitellään uusina aiheina muun muassa editointia, sisältösuunnittelua ja fiktiivisen romaanin kirjoittamista.

— — —

Kirjoittaminen haastaa ja pakottaa kondensoimaan omaa ajattelua. Jos haluamme kirjoittaa paremmin, meidän on ajateltava paremmin. Tavoite ei ole ihan pieni mutta aika innostava sellainen.

Toivomme, että löydät tästä kirjasta rohkaisua ja inspiaraatiota ja että suhteestasi kirjoittamiseen tulee elävä ja pysyvä. Aivan varmasti joudut kohtaamaan päiviä, jolloin olet täydellisen kyllästynyt kaikkeen, mitä olet koskaan saanut paperille. Mutta yhtä lailla eteen tulee hetkiä, jolloin tekstisi lähtee lentoon. Se vaatii raakaa tekemistä: päättämistä, ryhtymistä, päätöksessä pysymistä.

Vähitellen pintaan hiipii hyvän olon tunne.

Mirjami & Satu

1.5.2024

Helsingissä ja Ísafjörðurissa

PS. Tämän kirjan sisarteos *Kynä - Tehtäviä oman äänen löytämiseen* tarjoaa käytännön tukea kirjoittamiseen helposti lähestyttävien harjoitusten muodossa.

Kiitokset

Suuret kiitokset kirjoittamisen ammattilaisille, joita saimme haastatella tähän kirjaan. Jokainen kohtaaminen oli inspiroiva. Kiitos arvokkaasta ajastanne Anna-Kaari Hakkarainen, Anna-Leena Härkönen, Juha Itkonen, Tommi Kinnunen, Mikko ”Pyhimys” Kuoppala, Annukka Oksanen, Tiina Raevaara, Riku Rantala, Maria Ruuska, Laura Suhonen, Saara Turunen ja Kjell Westö.

Isot kiitokset ja yläfemmat myös huikealle visutiimillemme, Leenalalle ja Arsille. Tinkimätöntä työtä, tiukkoja ruutuja ja hyviä nauruja!

Tämän teoksen ensimmäisen painoksen kirjoittamista tukivat Uuden Suomettaren Säätiö, Helsingin Seudun Journalistit ja Taiteen edistämiskeskus. Monet kiitokset!

Lopuksi pionipuska ja lämmin rutistus oivallisille tukijoukoillemme. Mirjami kiittää ensiluokkaisia esilukijoitaan Miaa ja Terhiä sekä kaikkia, jotka auttoivat matkan varrella eteenpäin. Erityiskiitos Laurille, väkivahvalle selkänojalleni, sekä rakkaille pikku epeleilleni, Hildalle, Helville ja Veikolle. Satu kiittää kaikkia osallisia, sillä kirjoittaminen on ihanaa!

Pakota itsellesi motivaatio

Keksi itsellesi ulkoinen motivaatiotekijä eli pakota itse itsesi kirjoittamaan. Käytä hyväksesi esimerkiksi Pomodoro-tekniikkaa tai 1-3-5-sääntöä.

Pomodoro-tekniikka:

- 25 minuuttia tehokkaasti töitä. 5 minuutin tauko.
- Toista neljästi.
- Pidä pidempi, noin 20 minuutin mittainen tauko.
- Keskity yhden 25 minuutin aikana vain yhteen tehtävään. Sen ajan pystyt keskittymään täysipainoisesti vaikka väkisin.
- Sopii esimerkiksi uutiskirjeen, tarjouksen tai verkkosivusisältöjen kirjoittamiseen.

1-3-5-sääntö:

- Priorisointiväline, joka sopii isojen kokonaisuuksien hallintaan.
- Päämäärä: artikkeli asiakaslehteen.
- Valitse yhdelle päivälle 1 isompi tehtävä, 3 vähän pienempää ja 5 pientä tehtävää.
- 1 iso tehtävä: päättää tekstin aihe ja näkökulma (matka Turkuun / vegaanin matka Turkuun).
- 3 tehtävää: arvioi pituus, taustatyön määrä ja laatu sekä pääväitettä mahdollisesti horjuttavat argumentit.
- 5 pientä tehtävää: listaa paikat, joista etsit seuraavana työpäivänä taustatietoja artikkelia varten.

Toimittaja: sisäisen motivaation viisi porkkanaa

Taloustoimittaja, tietokirjailija ja viestinnän ammattilainen **Annukka Oksanen** on kirjoittanut uransa aikana luultavasti tuhansia lehtijuttuja. Näin hän ylläpitää sisäistä motivaatiotaan kirjoittaa yhä uudelleen ja uudelleen.

1 Muista, että mikään asia ei ole liian pieni käsiteltäväksi. Pidän aina mielessäni sen, että en ole liian fiksu kirjoittamaan jostakin aiheesta. Sellaista aihetta ei ole olemassakaan, joka olisi jotenkin oman osaamisen ala- tai yläpuolella.

2 Pohdi, mikä on kiinnostavaa. Ennen kuin alan kirjoittaa, pohdin asiaa syvällisesti. Mietin, mikä aiheesta on oleellista. ”Tämä on olennaista” -havainto tuntuu aina yhtä hyvältä. Sitä ei löydä sattumalta, vaan se vaatii ajatteleminen ja tiedonhakua.

3 Katso yksityiskohtaa. Etsin merkityksellisiä asioita katsomalla jotain tiettyä yksityiskohtaa, vaikkapa avokadoa keittiön pöydällä. Miksi Suomessa

myydään avokadoja? Mistä niitä tulee? Milloin se on poimittu? Mihin kaikkeen vaikuttaa, että Suomessa syödään avokadoja?

4 Täytä aukkoja. Kun olen kiinnostunut jostain asiasta mutta en vielä ihan ymmärrä, mikä siinä on oleellista, noudatan viiden kohdan ohjelmaa: Luen lisää aiheesta. Teen lisää haastatteluja. Kyselen asiasta ihmisiltä, jotka tietävät enemmän. Nukun yön yli. Kirjoitan aiheesta ylös kaiken sen, mitä jo tiedän. Tämän jälkeen aukkoja on helpompi täyttää.

5 Pilko. Noudatan 45/15-sääntöä. Kirjoitan 45 minuuttia ja sitten pidän taukoa 15 minuuttia. Kolme varttia on minulle maksimiaika tehdä keskittymistä vaativaa työtä yhtäjaksoisesti. Sitten pidän vaikka siivoustauon. Kun työpäivä on ohi, tekstiä on kassassa ja koti on älyttömän siisti!

Pidä mielessä se, mitä haluat

Motivaatio on välillä koetuksella ihan jokaisella. Olen kirjoittanut ammatikseni kaksikymmentä vuotta. Tunnistan erilaiset tekstilajit, ja osaan tehdä uutisen, kolumnin ja myyntisähköpostin. Pystyn kirjoittamaan kirjan käsikirjoituksen ja 500 merkkiä pitkän myyntitekstin. Kykenen puristamaan tunnin mittaisen puheenvuoron sisällön 30 sekuntiin. Vuosien saatossa kirjoitusnopeuteni on kasvanut, editointitaitoni parantuneet ja ilmaisuvoimani kehittynyt. Toisto ja rutiinit ovat tuoneet varmuutta kirjoittamiseen. Silti: kirjoittaminen ei edelleenkään ole helppoa. Joskus saatan jäädä hinkkaamaan Instagram-postauksen kuvatekstiä tunniksi, eikä siitä silti tule mielestäni hyvä. Seuraavana päivänä 5 000 merkin lehtijuttu saattaa syntyä samassa ajassa.

Jos odotat yhtä, kaikki kirjoittamisen ongelmat ratkaisevaa neuvoa, joudut pettymään. Kirjoittamaan ei opi haalimalla ympärilleen romanttiseen kirjailijanelämään liittyviä tavaroita tai miettimällä päivästä toiseen, että olisi kiva, jos voisi kirjoittaa enemmän. Kirjoittaminen on taito, jota voi harjoitella. Kirjoittaminen on tekemistä, joka vaatii aikaa. Anna siis kirjoittamiselle huomiotasi ja anna sille aikaa.

Harjoitus ei tee kaikista mestareita, mutta se tekee jokaisesta tarpeeksi hyvän. Sanonta, että vaatii 10 000 harjoituskertaa tulla hyväksi jossain, ei ole ihan tuulesta temmattu. Kyse ei ole harjoituskertojen tarkasta lukumäärästä vaan siitä, että päättää, mihin keskittyy. Kaikkea ei yhden elämän aikana ehdi harjoitella 10 000 kertaa, mutta itselle tärkeimpiä asioita ehtii harjoitella vaikka tuplasti tuon verran.

Jos haluat kirjoittaa, raivaa sille aikaa. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että valitset useammin kirjoittamisen ja lukemisen kuin Netflix-sarjan katsomisen. Tai valitset töissä tehtäviä, joissa pääset kirjoittamaan. Jos työnkuvasi ei jousta eikä iltaisin ole aikaa harrastuksille, ala herätä 20 minuuttia aikaisemmin kuin muu perhe ja käytä aika kirjoittamiseen. Tai valvo 20 minuuttia muita pidempään. Lukittaudu vessaan vartiksi. Lähde pyykkitupaan, mutta ota vihko ja kynä mukaan. Päivittäinen

20 minuuttia tekee vuoden aikana 130 tuntia eli reilusti yli kolmen viikon työtunnit.

Elämäntapamuutosta ei kannata tehdä hampaat irvessä ja pakottamalla. Muista, että muutat omia arkirutiinejasi, koska haluat muuttaa niitä. Älä tee väkisin vaan omasta halusta. Se on ainoa tapa tehdä muutoksia, joista tulee pysyviä ja jotka tuntuvat aidosti hyviltä. Vaikeimpina kirjoittamisen hetkinä mieti, miksi ylipäättään aloitit. Pajaille omaa sisäistä motivaatiotasi aina silloin tällöin, niin se pysyy lähelläsi.

Muista, että olet ihminen – aivan kuten kaikki menestyneet kirjoittajatkin. Kirjoittaessa ja lukiessa ihminen kurottaa oman arkensa ulkopuolelle. Oli kyse kirjasta, sähköpostiviestistä tai omaan Pinterest-kansioon pinnatun kuvan kuvatekstistä, kirjoittaessa luot yhteyksiä toisiin ihmisiin ja maailmaan. Tekstit ovat kuin kädenojennuksia maailmalle. Pysähdy tähän, kuuntele minua! Katso tänne, haluan kertoa sinulle tämän ajatuksen!

Meistä jokainen osaa jotain, on kokenut jotakin, on miettinyt jotakin. Kenenkään muun elämä, kokemukset ja työssä opitut asiat eivät ole täsmälleen samanlaisia kuin sinun. Sinulla – ja minulla – on yhtä ainutlaatuisia ajatuksia kerrottavana kuin vaikkapa **Stephen Kingillä**. Älä jätä kirjoittamatta siksi, että pelkäisit, ettei sinulla ole mitään järkevää sanottavaa. Meillä kaikilla on jotain sanottavaa. Harjoittelemalla kirjoittamista tulemme paremmaksi siinä, mitä me jo itse asiasa osaamme.

”Joskus väsyneenä ihmettelen, miksi pitää olla tällainen vimma kirjoittaa tiedettä ymmärrettävämpään muotoon, vaikka se on vaikeaa. Kai se on jonkinlainen kutsumus. Haluan välittää eteenpäin sitä tunnetta, miten kiehtova maailma on.”

– Kirjailija, tiedetoimittaja **Tiina Raevara**